

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ HISTORY OF MEDICINE

Η «μελαγχολία» στα Αριστοτελικά κείμενα

Παρουσιάζονται οι αρχαίες ρίζες της μελαγχολίας, μέσα από τα αριστοτελικά κείμενα, ορίζοντας παράλληλα τις ιατρικές απόψεις της εποχής σχετικά με τη μαύρη χολή, η οποία θεωρείτο βασικό αίτιο πρόκλησης της «νόσου». Μελετώνται οι αριστοτελικές απόψεις σχετικά με τη μαύρη χολή, τα αίτια των ψυχικών «νόσων» και τον μελαγχολικό χαρακτήρα, ενώ ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη σύνδεση που επιχειρείται μεταξύ έμπνευσης και «μελαγχολίας». Τέλος, εξετάζονται οι επιρροές που άσκησε η αριστοτελική θεώρηση της «νόσου» στους μεταγενέστερους συγγραφείς.

ΑΡΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ 2017, 34(4):511-514
ARCHIVES OF HELLENIC MEDICINE 2017, 34(4):511-514

**Ν. Παπαβραμίδου,
Π. Κωνσταντόπουλος,
Ε. Χριστοπούλου-Αλετρά**

*Ιστορία της Ιατρικής, Τμήμα
Ιατρικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη*

Melancholy in Aristotelian texts

Abstract at the end of the article

Λέξεις ευρητηρίου

Αριστοτέλης
Αρχαία Ιατρική
Μελαγχολία

Υποβλήθηκε 29.7.2016
Εγκρίθηκε 3.8.2016

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι ρίζες της μελαγχολίας ανευρίσκονται βαθιά στην ιστορία. Κατά την αρχαιότητα, ήδη από την ιπποκρατική Ιατρική, καθιερώθηκε η χυμοπαθολογική θεωρία. Λόγω της αποδέσμευσης από το θεϊκό αίτιο της νόσου, ήταν απαραίτητη η «ανακάλυψη» μιας άλλης, βιολογικού τύπου, αιτιολογίας των νόσων. Έτσι, οι ιπποκρατικοί ιατροί κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η υγεία του ανθρώπου εξαρτάται από την ύπαρξη σωστής αναλογίας τεσσάρων χυμών: του αίματος, του φλέγματος, της κίτρινης χολής και της μαύρης χολής. Όταν οι χυμοί αυτοί βρίσκονταν σε σωστή αναλογία (ευκρασία) υπήρχε υγεία, ενώ όταν η ισορροπία των εν λόγω χυμών διαταρασσόταν (δυσκρασία), επερχόταν νόσος. Ο καθένας από αυτούς τους χυμούς συνδέεται με τη θερμότητα, το ψύχος, την υγρασία και την ξηρότητα.

Ιδιαίτερα η μαύρη χολή έχει απασχολήσει περισσότερο από κάθε άλλο χυμό την ιατρική βιβλιογραφία, και όχι μόνο. Η μαύρη χολή θεωρείτο τοξικό παράγωγο της διαδικασίας της πέψης και του μεταβολισμού, θεωρία παλαιότερη ακόμη και της ιπποκρατικής Ιατρικής. Βέβαια, όταν οι Ιπποκρατικοί αναφέρονταν στον μελαγχολικό τύπο ανθρώπου δεν τόνιζαν ιδιαίτερα τις ψυχολογικές προεκτάσεις της συγκεκριμένης ιδιοσυγκρασίας, γεγονός που εξηγείται από το ότι οι Ιπποκρατικοί δεν εντρυφήσαν ιδιαίτερα στις ιδιοσυγκρασίες των ανθρώπων και στη σχέση τους με τους

τέσσερις χυμούς. Η επιρροή των χυμών στην ιδιοσυγκρασία των ανθρώπων αναλύθηκε διεξοδικά αρκετά αργότερα από τον Γαληνό, τον 2ο αιώνα μ.Χ. Ο Αριστοτέλης, ωστόσο, φαίνεται να ενδιαφέρεται για τον «ιδιαιτέρο» αυτόν χυμό, εντοπίζοντας την επιρροή του στον χαρακτήρα και στη συμπεριφορά του ανθρώπου.

Ο όρος «μελαγχολία» αναφέρεται ήδη από τους προσωκρατικούς συγγραφείς ως γενικευμένη κατάσταση του σώματος που προκαλείται από την υπερβολική συκέντρωση μαύρης χολής. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η εν λόγω κατάσταση περιγράφεται για πρώτη φορά σε σχέση με τον Δημόκριτο.¹

Στα πρώτα χρονικά έργα της «Ιπποκρατικής Συλλογής», η «μελαγχολία» αναφέρεται στον χαρακτήρα εκείνο του ανθρώπου στον οποίο η μαύρη χολή είναι ο κυρίαρχος χυμός. Στα μεταγενέστερα έργα, η κυρίαρχη μαύρη χολή συνοδεύεται από μια συγκεκριμένη συμπεριφορά και συναισθηματική αδυναμία.²

Οι περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις απόψεις του Αριστοτέλη για τη μελαγχολία και τη μαύρη χολή βρίσκονται στα «Προβλήματα», έργο που, αν και θεωρείται ότι δεν πρόκειται για κείμενο γραμμένο από τον ίδιο τον Αριστοτέλη αλλά από κάποιον από τους μαθητές του, πιθανότατα τον Θεόφραστο,³ εκθέτει απόλυτα την αρι-

στοτελική σκέψη. Θα πρέπει ωστόσο να έχουμε υπ' όψη ότι ο Αριστοτέλης δεν ήταν ιατρός και δεν τον ενδιέφεραν ιδιαίτερα οι νοσολογικές οντότητες αυτές καθ' εαυτές, αλλά η επίδρασή τους στον άνθρωπο.

2. ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΩΝ ΨΥΧΙΚΩΝ ΝΟΣΩΝ ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ

Σύμφωνα με τα αριστοτελικά κείμενα, γενικά αίτια εμφάνισης ψυχικής νόσου είναι η διαταραχή της θερμοκρασίας (είτε της ψυχής, είτε του αίματος, είτε του σώματος στο σύνολό του), η αλλοίωση των χυμών και η κατανάλωση ουσιών όπως το οινόπνευμα, το όπιο, ο ισχύμαμος και ο μανδραγόρας. Η θερμοκρασία της ψυχής διαταράσσεται εύκολα από τα έντονα συναισθήματα, τα λεγόμενα «πάθη της ψυχής». Για παράδειγμα, ο φόβος κρύνει την ψυχή, ενώ ο θυμός τη θερμαίνει. Η αλλοίωση της ισορροπίας των χυμών, από την άλλη πλευρά, γίνεται είτε λόγω της τροφής, είτε λόγω του τρόπου ζωής. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι τροφές μπορούν να αυξήσουν ή να μειώσουν την ποσότητα κάποιων συγκεκριμένων χυμών και να αλλάξουν τη θερμοκρασία του αίματος, άρα και του σώματος. Για παράδειγμα, μια τροφή μπορεί να αναφέρεται ως «ξηραντική» και ιδανική για όσους πρέπει να μειώσουν την ποσότητα φλέγματος στο σώμα τους. Τέλος, η κατανάλωση ουσιών όπως το όπιο και το οινόπνευμα από νωρίς κατηγορήθηκε ως επιφέρουσα αλλαγές στη συμπεριφορά και άρα ως αίτιο ψυχικής νόσου.

3. Η ΜΑΥΡΗ ΧΟΛΗ ΣΤΟΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ

Ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεί μια πολύ εύστοχη παρομοίωση για την εξήγηση της φύσης και της λειτουργίας της μαύρης χολής. Αναφέρει ότι η μαύρη χολή, όπως ακριβώς και ο χυμός από τα σταφύλια, περιέχει πνεύμα, το οποίο προκαλεί υποχονδριακές νόσους, σαν τη μελαγχολία. Η μαύρη χολή, όπως το κρασί, έχει την τάση να ζυμώνεται και να προκαλεί εναλλαγές μεταξύ κατάθλιψης και θυμού, ή ευθυμίας και δυσθυμίας (ο θυμός αποτελεί την υγρή ουσία των συναισθημάτων). Γενικά, τα υγρά αποτελούν την πραγμάτωση των ψυχικών διακυμάνσεων, διαπίστωση που παρέμεινε σε ισχύ μέχρι τον 19ο αιώνα.

Σε αντίθεση με τα ιπποκρατικά, τα αριστοτελικά κείμενα αποδέχονται το γεγονός ότι η μαύρη χολή μπορεί να είναι είτε υπερβολικά θερμή είτε υπερβολικά ψυχρή. Τα διάφορα είδη νόσων που δημιουργούνται από το πλεόνασμα μαύρης χολής προκύπτουν από την ανάμειξη των χυμών και τη σχέση της με τη θερμότητα ή το ψύχος.⁴ Ειδικότερα, ο Αριστοτέλης κάνει τον παρακάτω διαχωρισμό: Ενώ η υπερβολική ποσότητα μαύρης χολής έχει ως αποτέλεσμα την πρόκληση

«μελαγχολίας» –ειδικά εάν συγκεντρωθεί στην περιοχή της καρδιάς και την κρύνει υπερβολικά⁴– και άλλων πιο σοβαρών νόσων της ψυχής, η μικρότερη και σταθερότερη ανισορροπία των χυμών, με ελαφρώς πλεονάζουσα μαύρη χολή, έχει ως αποτέλεσμα τον μελαγχολικό χαρακτήρα στον άνθρωπο. Στην πρώτη περίπτωση υπάρχει νόσος, ενώ στη δεύτερη ο χαρακτήρας υπάρχει από τη φύση και συνεπώς είναι φυσιολογικός.⁴ Στους περισσότερους ανθρώπους, η μαύρη χολή, που δημιουργείται από την τροφή τους, δεν αλλοιώνει τον χαρακτήρα τους αλλά προκαλεί κάποια ήπια μελαγχολική νόσο.

4. Ο ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Όσοι από τη φύση τους έχουν μελαγχολικό χαρακτήρα αναπτύσσουν συμπεριφορές ανάλογες με το μείγμα των χυμών από το οποίο είναι φτιαγμένοι. Για παράδειγμα, όσοι είναι από τη φύση τους γεμάτοι από ψυχρή μαύρη χολή γίνονται ανόητοι και νωθροί, ενώ όσοι είναι γεμάτοι θερμή μαύρη χολή πάσχουν από μανία, γίνονται ευφυείς, αναπτύσσουν έντονα το γενετήσιο ένστικτο,⁴ γίνονται επιρρεπείς προς τον θυμό και τις επιθυμίες τους ή γίνονται περισσότερο εύγλωττοι.

Σε όσους η υπέρμετρη θερμότητα είναι μέτρια, είναι μελαγχολικού χαρακτήρα αλλά πιο έξυπνοι, περισσότερο φρόνιμοι και σε πολλές περιπτώσεις ανώτεροι των άλλων ανθρώπων σε ό,τι αφορά στην παιδεία, στις τέχνες και στην πολιτική. Ο χαρακτήρας αυτός είναι πλέον ασταθής και μπορεί ανά πάσα στιγμή να θερμανθεί ή να ψυχρανθεί, γεγονός που έχει αντίκτυπο στη συμπεριφορά του. Έτσι, αν για παράδειγμα γίνει γνωστό κάτι φοβερό, όταν ο χαρακτήρας είναι σχετικά ψυχρός ο άνθρωπος συμπεριφέρεται με δειλία κι αυτό γιατί ο φόβος είναι και ο ίδιος ψυχρός. Αν ο χαρακτήρας είναι θερμός, η θερμοκρασία του φόβου μειώνεται σε φυσιολογική θερμοκρασία και ο άνθρωπος έχει απόλυτη συναίσθηση και λογική σκέψη.⁴

Όσον αφορά στα γενικά χαρακτηριστικά των ανθρώπων με μελαγχολικό χαρακτήρα, οι περισσότεροι είναι αδύνατοι με φλέβες που είναι εμφανείς, μιας και έχουν έλλειψη όχι αίματος αλλά αέρα.⁴ Όσοι είναι μελαγχολικοί σε φυσιολογικό βαθμό, έχουν επίσης φυσιολογική εμφάνιση. Στην αντίθετη περίπτωση, αν έχουν μεικτό χαρακτήρα, είναι υπερβολικά ευφυείς. Αν παραμελούν την υγεία τους, ρέπουν προς μελαγχολικές νόσους.⁴ Επί πλέον, συχνά αδυνατούν να θυμηθούν, παρά τις προσπάθειες που κάνουν, αφού λειτουργούν βασιζόμενοι σε εικόνες και στη φαντασία.⁵

Η επίδραση των εποχών στα μελαγχολικά νοσήματα είναι επίσης σημαντική. Ο Αριστοτέλης πιστεύει ότι τα απλά νοσήματα που προκαλούνται από τη μαύρη χολή εμφανίζο-

νται κυρίως το καλοκαίρι, ενώ τα χρόνια νοσήματα της ίδιας αιτιολογίας κυρίως τον χειμώνα. Ο λόγος είναι ότι οι «θερμές φλεγμονές» δημιουργούνται όταν κάποια μέρη του σώματος είναι υγρά και, αφού προκύπτουν από την υπερβολική θερμοκρασία, προμηνύουν πυρετό. Άρα, το καλοκαίρι οι νόσοι είναι ξηρές και θερμές, ενώ τον χειμώνα είναι υγρές και θερμές και, κατά συνέπεια, τόσο οξείες που μπορεί να επιφέρουν και τον θάνατο, αφού τα περιπτώματα σε αυτή την περίπτωση δεν μπορούν να καθαρίσουν το σώμα.⁶ Το καλοκαίρι και το φθινόπωρο, ωστόσο, βλάπτουν εξ ίσου τα άτομα με μελαγχολικό χαρακτήρα, καθώς η σωματική τους κατάσταση και η εποχή έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά και «είναι σαν να ρίχνεις φωτιά στη φωτιά».⁶ Αυτό συμβαίνει γιατί το σώμα ξηραίνεται, αφού η υγρασία του εξατμίζεται και κατά συνέπεια υπερθερμαίνεται τόσο ώστε προκαλείται «ξηρή οφθαλμία». Όμως, επειδή οι εναπομείναντες χυμοί είναι γεμάτοι χολή και αυτοί είναι που υπερθερμαίνονται, προκαλούνται οξείες πυρετοί και πολύ συχνά μανία, στις περιπτώσεις όπου τα άτομα είναι από τη φύση τους μελαγχολικού χαρακτήρα. Αυτό συμβαίνει γιατί η μαύρη χολή είναι ο χυμός που έρχεται στην επιφάνεια του σώματος, ενώ οι υπόλοιποι χυμοί έχουν αποξηρανθεί.⁶

5. ΣΥΝΔΕΣΗ ΕΜΠΝΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑΣ

Ο συγγραφέας αρχίζει το τρίτο βιβλίο των «Προβλημάτων» με το ερώτημα, γιατί όσοι διακρίνονται στη φιλοσοφία, στην πολιτική, στην ποίηση ή στις τέχνες έχουν μελαγχολικό χαρακτήρα, κάποιοι από αυτούς σε τέτοιο βαθμό ώστε προσβάλλονται από νόσους που προκαλούνται από τη μαύρη χολή.⁴ Η σύνδεση μεταξύ έμπνευσης και μελαγχολίας φαίνεται ότι γίνεται με υποθέσεις. Ωστόσο, ο συγγραφέας, προκειμένου να αποδείξει την παραπάνω υπόθεση, αναφέρει παραδείγματα ομηρικών και άλλων μυθολογικών ή ιστορικών προσώπων. Ο Ηρακλής, ο Λύσανδρος από τη Σπάρτη, ο Αίαντας και ο Βελλεροφόντης, ο Εμπεδοκλής, ο Πλάτωνας και ο Σωκράτης, όλοι εμφάνισαν νόσους που προκαλούνται από τη μαύρη χολή, κατά τον Αριστοτέλη.⁴ Η σύνδεση αυτή είναι ανάλογη εκείνης που κάνει ο Πλάτωνας μεταξύ έμπνευσης και επιληψίας,³ αλλά έρχεται σε αντίθεση με τις ιπποκρατικές απόψεις.

Ειδικότερα, στην ιπποκρατική «Επιστολή», αριθμός 12 (προς Φιλοποίμενα), περιγράφεται η περίπτωση «μελαγχολίας» του Δημόκριτου, για τη θεραπεία της οποίας ο Δήμος των Αβδήρων ζήτησε τη βοήθεια του Ιπποκράτη. Ο Ιπποκράτης απαριθμεί τα συχνότερα συμπτώματα της μελαγχολίας: «Είναι μερικές φορές λιγομίλητοι και μοναχικοί. Και λατρεύουν τα απομονωμένα μέρη. Αποφεύγουν τη συντροφιά, σκεπτόμενοι ότι όταν βλέπουν ανθρώπους κοντά τους, βλέπουν ξένους. Με τον ίδιο τρόπο, εκείνοι που είναι

παθιασμένοι για να αποκτήσουν γνώσεις εγκαταλείπουν όλες τις άλλες ασχολίες τους για να τα καταφέρουν»,⁷ ενώ, ειδικά για τον Δημόκριτο, τον περιγράφει ως εξής: «Τον βρήκαν να κάθεται κάτω από ένα θαλερό πλατάνι, πάνω σε μια πέτρα. Στα γόνατά του ήταν ανοικτό ένα βιβλίο. Δίπλα του μερικά σφαγμένα ζώα, και ο ίδιος, άλλοτε έσκυβε και έγραφε, έγραφε, έγραφε, άλλοτε πάλι έμενε σκεφτικός ή σηκωνόταν και εξέταζε τα σπλάγχνα των σφαγμένων ζώων».⁸ Παρακάτω ο Δημόκριτος εξηγεί ότι κάνει αυτή τη δουλειά, αναζητώντας τη θέση και τη φύση της μαύρης χολής.

Η περιγραφή είναι ενδιαφέρουσα από ιατρικής άποψης, μιας και περιγράφει τα συμπτώματα που υιοθετήθηκαν ανεπιφύλακτα από την ιπποκρατική Ιατρική και τα οποία είναι ακριβώς τα ίδια στα κείμενα των μεταγενέστερων συγγραφέων, όπως στον Αρεταίο, στον Ρούφο και στον Γαληνό. Για παράδειγμα, ο φόβος ή το μίσος είναι ένα σύμπτωμα που εμφανίζεται στα κείμενα όλων.⁹⁻¹¹ Βέβαια, το σύμπτωμα της απομόνωσης το έχουμε ήδη συναντήσει στα αριστοτελικά «Προβλήματα»: Ο Βελλεροφόντης, ο οποίος «αναζητά απομονωμένα μέρη»,⁴ αποτελεί παράδειγμα ενός μελαγχολικού χαρακτήρα. Ωστόσο, υπάρχει μια βασική διαφορά μεταξύ του μελαγχολικού μοντέλου του Αριστοτέλη και του Ιπποκρατικού, όπως διαφαίνεται στις «Επιστολές»: Ενώ στην αριστοτελική παράδοση ο μελαγχολικός χαρακτήρας εξηγεί την αριστεία των φιλοσόφων, στις ιπποκρατικές «Επιστολές» –παρά το γεγονός ότι εμφανίζεται ο συσχετισμός μεταξύ των συμπτωμάτων της μελαγχολίας και της συμπεριφοράς ενός σοφού ανθρώπου– ο εν λόγω συσχετισμός γίνεται για να αντιπαρατεθεί στη συνέχεια η ψυχική νόσος του μελαγχολικού με την αταραξία του σοφού ανθρώπου. Έτσι, στην περίπτωση του Δημόκριτου, για τον Ιπποκράτη, ο σοφός άνθρωπος δεν έχει μελαγχολικό χαρακτήρα, απλά δείχνει απάθεια, η οποία πηγάζει από την απόλυτη σοφία που έχει κερδίσει στη διάρκεια της ζωής του. Αντίθετα, για τον Αριστοτέλη, είναι η ίδια η φύση της νόσου που βοηθά στην έμπνευση.

6. ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΗΣ ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΟΥΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Προκειμένου να απαντηθεί το ερώτημα του εάν και κατά πόσο επηρέασε ο Αριστοτέλης τους μεταγενέστερους ιατρικούς συγγραφείς, θα πρέπει να αναφερθεί άλλη μια παράμετρος, που δεν λαμβάνεται συχνά υπό όψη από τους μελετητές των αριστοτελικών «Προβλημάτων»: Στην ψευδο-γαληνική πραγματεία «Εισαγωγή ή ιητρός», ο συγγραφέας, έχοντας αναφέρει ότι η κίτρινη χολή είναι η αιτία της παραφροσύνης, γράφει ότι η μαύρη χολή είναι η αιτία της μελαγχολίας: «Η αιτία της μελαγχολίας είναι η μαύρη χολή, ένας χυμός που είναι ψυχρότερος και πιο σκούρος.

Αυτός είναι ο λόγος που τέτοιοι ασθενείς είναι προβληματισμένοι και απελπισμένοι, δύσπιστοι απέναντι σε όλα, μισάνθρωποι και λάτρεις της μοναξιάς, όπως λέγεται ότι ήταν ο Βελλεροφόντης». ¹² Σημειώνεται ότι στην Ιλιάδα VI, 201–2 περιγράφεται ως εξής: «Περιπλανιόταν μόνος του στο Αλήιον πεδίο, τρώγοντας τα λύσσακά του και αποφεύγοντας τους ανθρώπους».

Λαμβάνοντας τον Βελλεροφόντη ως παράδειγμα ενός μελαγχολικού ήρωα και παραθέτοντας δύο στίχους από τον Όμηρο, το ψευδο-γαληνικό κείμενο συνδέεται με τα αριστοτελικά «Προβλήματα». Πράγματι, στην αρχή των «Προβλημάτων» ο Βελλεροφόντης αναφέρεται ανάμεσα στα μυθολογικά παραδείγματα των σπουδαίων μελα-

χολικών, μαζί με τον Ηρακλή και τον Αίαντα, όπου επίσης παρατίθενται στίχοι από τον Όμηρο. Αυτή η ομοιότητα δεν είναι ίσως τυχαία και πιθανότατα εξηγείται υποθέτοντας ότι ο ψευδο-Γαληνός αναφέρεται στα αριστοτελικά «Προβλήματα» χωρίς να τα αναφέρει. Δυνητικά, λοιπόν, προκύπτει το συμπέρασμα ότι υπάρχουν σποραδικές υπομνήσεις στα αριστοτελικά «Προβλήματα», κυρίως αργότερα, μιας και οι περιγραφές των ιατρών κατά τη ρωμαϊκή περίοδο παραμένουν συνεπείς προς τις ιπποκρατικές αναλύσεις και το ιπποκρατικό νοσολογικό μοντέλο. Φυσικά, οι περιγραφές τους είναι περισσότερο λεπτομερείς σε συμπτωματολογία και πλέον περίπλοκες, διαχωρίζοντας τρεις τύπους μελαγχολίας, οι οποίοι καθιερώθηκαν τελικά από τον Γαληνό. ¹³

ABSTRACT

Melancholy in Aristotelian texts

N. PAPAVERAMIDOU, P. KONSTANTOPOULOS, H. CHRISTOPOULOU-ALETRA

History of Medicine, School of Medicine, Aristotle University of Thessaloniki, Thessaloniki, Greece

Archives of Hellenic Medicine 2017, 34(4):511–514

The ancient roots of melancholy are presented in this paper, derived from sources in the Aristotelian texts. An attempt is made to define the medical thought of the period concerning black bile, which was believed to be the main etiological factor of the “illness”. The Aristotelian beliefs about black bile, the etiology of mental “illnesses” in general, and the melancholic character are studied, with emphasis on the attempted connection between inspiration and melancholy. Finally, the influences of the Aristotelian concept of the “illness” of melancholy on later medical authors are outlined.

Key words: Ancient medicine, Aristotle, Melancholy

Βιβλιογραφία

1. CONTRERAS MAS A. Libro de la melancolia by Andrés Velázquez (1585). Part 1. The intellectual origins of the book. *Hist Psychiatry* 2003, 14:25–40
2. GUAL CG. Del melancólico como atrabiliario. Segun las antiguas ideas griegas sobre la enfermedad de la melancolia. *Faventia* 1984, 6:41–50
3. RADDEN J. *The nature of melancholy: From Aristotle to Kristeva*. Oxford University Press, New York, 2000:55–56
4. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. *Προβλήματα*. Τόμος 37. Εκδόσεις Κάκτος, Αθήνα, 1995:953α 10–954β, 34
5. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. *Περί μνήμης και αναμνήσεως*. Εκδόσεις Οσελότος, Αθήνα, 2011:453α
6. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. *Προβλήματα*. Τόμος 37. Εκδόσεις Κάκτος, Αθήνα, 1995:859β, 5–860β, 25
7. HIPPOCRATE. Lettres. In: Littré E (ed) *Oeuvres complètes d'Hippocrate*. Vol 9. J.B. Baillière, Paris, 1861:330
8. ΛΥΠΟΥΡΛΗΣ Δ. *Αριστοτελικά, Ιπποκρατικά, Θουκυδίδια... και άλλα*. Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, 2012:182
9. ADAMS F. *The extant works of Aretaeus, the Cappadocian*. The Sydenham Society, London, 1856:473–478
10. DAREMBERG E, RUELLE É. *Oeuvres de Rufus d'Éphèse*. Imprimerie Nationale, Paris, 1879:354
11. GALEN. De locis affectis. In: Kühn CG (ed) *Claudii Galeni Opera omnia*. Vol 8. Car. Cnoblochii, Leipzig, 1824:190
12. GALEN. Introductio seu medicus. In: Kühn CG (ed) *Claudii Galeni Opera omnia*. Vol 14. Car. Cnoblochii, Leipzig, 1827:740–741
13. ΠΑΠΑΒΡΑΜΙΔΟΥ Ν. Η έννοια του ψυχισμού και της ψυχικής νόσου στα ιπποκρατικά, αριστοτελικά και γαληνικά κείμενα. Διαδακτορική διατριβή. Ιατρική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 2006:160–162

Corresponding author:

N. Papavramidou, 16 Dimitriou Poliorkitou street, GR-552 36 Thessaloniki, Greece
e-mail: papavramidou@hotmail.com; npapavramidou@auth.gr